מגנזי המלך

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

פרשת כי תצא תשפ"א לפ"ק
| גליון ח' |

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע

דער טשערקאסער רב ז"ל איז געווען א זון פון רבי מאטעלע טשערנאבלער.[1] דער טשערקאסער איז נאך געווען פון די ערשטע קינדער פון רבי מאטעלע, ער איז נאך געווען אן אייניקל פון רבי אהרן קארלינער.[2]

ס'איז א פלא, דער טאטע ז"ל האט דערציילט אז רבי מאטעלע טשערנאבלער ז"ל האט געהאט אכט זוהן, איינעם האט ער א נאמען געגעבן נאכ'ן פאטער, ער האט געהייסן מנחם נחום, די אנדערע זיבן האבן געהייסן נאך די שבעה רועים, אברהם האט געהייסן דער טריסקער מגיד, יצחק האט געהייסן רבי איציקל סקווערער, יעקב איז געווען דער טשערקאסער (הרה"ק רבי יעקב ישראל ז"ל), משה איז געווען רבי משה פון קאריסטשוב, אהרן איז געווען רבי אהרן טשערנאבלער, דוד איז געווען רבי דוד'ל טאלנער, דעם נאמען יוסף האט ער נישט געגעבן, נאר ער האט געגעבן יוחנן (הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא), ער האט אמאל געזאגט הוא יוסף הוא יוחנן,[3] פאר וואס האט ער נישט א נאמען געגעבן יוסף? וויל ס'וועט שאדן פאר א שידוך וויל ס'וועט זיין א פראבלעם מיט צוואת רבי יהודה החסיד, וועגן דעם האט ער נישט געוואלט געבן א נאמען יוסף, האט ער א נאמען געגעבן יוחנן.

*

ביים טשערקאסער רב ז"ל - ער איז דאך געווען א זון פון רבי מאטעלע טשערנאבלער - אמאל איז געווען ווען ער איז געקומען צו פארן צו א איד, אין אונגארן האט מען דאס גערופן א 'גוט-באזיצער' - היינט הייסט דאס א 'פארמער' - ער האט געהאט גרויסע נכסים, ער איז געקומען צו אים אין שטוב, און ער פרעגט אים צי ער קען אים געבן א פערד במתנה? זאגט דער איד אז יא, זאגט ער אז ער וויל זיך אליינס גיין אויסקלויבן וועלכעס פערד ער וויל. גייט ער אריין אין שטאל, און ער ווייזט אן אויף איינע פון די פערד אז דאס וויל ער האבן. דער איד פרובירט זיך צו דינגען "רבי, עס מוז זיין דוקא דער פערד, אפשר איז גוט א צווייטע פערד?", אבער דער טשערקאסער האלט זיך ביי זיינס אז נאר דעם פערד דארף ער.

דער איד האט נישט פארשטאנען וואס איז דער חילוק צווישן דעם פערד און די אנדערע פערד, דער בעה"ב האט געווזען אויף א צווייטע פערד "דער פערד וועט מ'פארט אריין אין א בלאטע, וואס פארא פראבלעם איך האב, איך שפאן איין דעם פערד און ער נעמט מיך ארויס פון אלע פראבלעמען". אבער דער רבי האט זיך געהאלטן ביי זיינס 'איך וויל דוקא דעם פערד'. וועגן ער האט געזעהן אז ער האלט נישט ביים געבן דאס פערד איז ער צוריק אריינגענגען אין שטוב.

זייענדיג אין שטוב זאגט ער איהם "אפשר קען איך זעהן דיינע ביכער?!", נו, אז דער רבי וויל זעהן די ביכער, נעמט ער ארויס זיינע פאפירן און צעטעלעך, בקיצור, דארט זענען געווען פארשידענע שטרות, וועקסלען, דער רבי גייט דאס אריבער, און ער שטעלט זיך אפ ביי איין וועקסל, א שטר, און ער פרעגט וואס איז דאס?

זאגט דער בעל אכסניא אז איינער איז אים שולדיג געבליבן געלט, און יענער איז געשטארבן, און ער זעהט נישט ווי אזוי ער זאל קענען איינמאנען דעם חוב.

זאגט איהם דער רבי "אויב אזוי איז דאס דאך שוין נישט ווערט אסאך, אפשר גיסטו מיר במתנה דעם וועקסל?" זאגט ער יא רבי, מסכים איך גיב אוועק דעם שטר. דער רבי זאגט אים יישר כח, דאס וועקסל איז מיינס. און ער רופט אויס "איך בין מוחל דעם חוב! מוחל דעם חוב! מוחל דעם חוב".

אויף איינמאל הערט מען א קלאפ אין שטאל, ווען מ'איז געגאנגען קוקן וואס דאס איז, זעהט מען ווי דער פערד וואס דער רבי האט פריער געבעטן ליגט אויסגעצויגן טויט, יעדער איז שטיין געבליבן, וואס איז דא געשעהן?

האט דער רבי געזאגט "דער איד איז שולדיג געבליבן געלט, פון הימל האט מען אים אראפגעשיקט אז ער זאל מוזן באצאלן דעם חוב, מיט דעם וואס ער וועט ארבעטן פאר דיר, אבער מיט דעם וואס דו האסט מיר אהינגעגעבן דעם חוב און איך האב דאס מוחל געווען האט ער געהאט זיין תיקון און ער האט געקענט קומען למנוחתו".

*

דער טשערקאסער איז געווען אן איידעם ביים מיטעלער רבין פון ליבאוויטש ווען ער האט חתונה געהאט האט נאך דער תניא געלעבט, דער תניא האט אים אויסגעקליבן (נישואיו היה בשנת תקע"א).

דער תניא איז געווען אויף א באזוך ביי רבי מאטעלע טשערנאבלער, און דער תניא האט אים געזאגט 'איך וויל זיך משדך זיין מיט אייך', דאס הייסט מיט זיינס אן אינייקל. זאגט רבי מאטעלע 'וועמען פון מיין קינדער ווילט איר?', ער האט שוין געהאט דעמאלטס עטליכע זון, 'זאגט דער תניא 'איך וועל מיך אויסקלויבן'.

עס איז שוין געווען שפעט אויפדערנאכט און די קינדער זענען שוין געשלאפן, איז דער תניא אריין אין שטוב וואו די קינדער זענען געשלאפן און ער האט ארויפגעלייגט די האנט אויף די קעפלעך פון די קינדער, ביז ווען ער האט געזאגט 'אה, דעם וויל איך', מ'האט אריינגעברענגט א לעכט און מ'האט געקוקט

---

1 הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס ז"ל נולד בשנת תקל"ד לאביו הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל,קבשנת תקע"א נשא לאשה את בתו של כ"ק אדמו"ר האמצעי רבי דוב בער זצ"ל והיה סמוך על שולחן חותנו עד להסתלקותו ביום ט' כסלו שנת תקפ"ח. במשך י"ז שנים לא זזה ידו מתוך ידם של שני קדושי עליון כ"ק הבעל התניא ובנו אדמו"ר האמצעי, ואחר הסתלקות חותנו חזר עם בני ביתו לטשערנוביל, ויישב בבית אביו עד לשנת תקצ"ד, אז עבר להורנסטייפל והחל להנהיג עדה משלו בחיי אביו ובברכתו. אחר הסתלקות אביו כאשר יתר אחיו הק' ובראשם הבכור הרה"ק רבי אהרן זצ"ל החלו להנהיג עדה משלהם בערים השונות נהרו רבים נוספים לחסות בצילו עד כי גדל מחנהו מאוד, ובשנת תר"כ עקר לטשערקאס ויישב שם עוד י"ז שנה, נסתלק ביום י"ג אלול תרל"ו, שיחותיו ותורתו קובצו והובאו לדפוס ע"י נכדו הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנסטייפל בספר "עמק תפילה".

2 כי הרה"ק רבי מאטעלי' מטשערנאביל נשא בזיווג ראשון את בתו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין, ונולדו לו ממנה ג' בנים, ה"ה רבי אהרן מטשערנאביל, הרה"ק רבי משה מקראסטישוב, והרה"ק מטשערקאס, ובזיווג שני נשא את בתו של הרה"ק רבי דוד לייקעס ונולדו לו עוד ה' בנים קדושים.

3 יש לציין מה דאי' בספרים שמצאו סימוכין לזה עפ"י ביאור הגמ' (ברכות כ ובי"מ פד) שאמר רבי יוחנן על עצמו 'אנא מזרעא דיוסף קאתינא' 'שיוסף הוא מרכבה למדת יסוד והיה לרבי יוחנן מדריגת ומעלת יוסף הצדיק שבלי ספק שזהו כוונתו במה שייחס עצמו להיותו מיוצאי יריכו של יוסף", עי"ש. (ועיין בקו"ש ב' דנחמתא מפהר"י ענגעל אות ו' מה שכ' בזה).

וועמען ער האט אויסגעקליבן, און מ׳האט געזעהן אז דאס איז געווען דאס קינד יעקב ישראל, האט דער תניא גענאגט ׳מ׳זאל מיר איהם ניט אויסבייטן וויל איך וועל איהם דערקענען...׳.

און מ׳האט געמאכט א לחיים לכבוד דעם שידוך שליסן, און מ׳האט זיך געוואונטשן לחיים דער תניא מיט רבי מאטעלע טשערנאבלער, און דער תניא האט געזאגט ׳לחיים, אלע השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות׳, און רבי מאטעלע האט צוריק געוואונטשן אלע השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, האבן זיי זיך אנגעהויבן צו קריגן וואס זאגט איר בגשמיות וברוחניות, מ׳דארף זאגן פארקערט, האט רבי מאטעלע טשערנאבלער געזאגט, יעקב אבינו האט געזאגט (בראשית כה, כ) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש [ואח״כ] והיה ה׳ לי לאלוקים, קודם גשמיות און נאכדעם רוחניות, האט דער תניא געזענטפערט ׳יעקב אבינו׳ס גשמיות איז געווען לויטער רוחניות׳. האט ער געזאגט ׳אמת, אבער זיין רוחניות איז געווען נאך העכער׳.[4]

---

4 ידוע שבדבר זה נתווכחו רבותינו קדושי עליון נוחי ארץ נבג״מ הרה״ק המגיד מקאזניץ זללה״ה והרה״ק הרבי מלובלין זללה״ה, שהמגיד מקאזניץ אמר שבתחלה צריך האדם לבקש מהשי״ת על רוחניות ואח״כ יבקש על גשמיות, והרבי מלובלין אמר להיפוך שבתחלה יבקש על גשמיות ועל ידי זה יוכל לבא לידי רוחניות, כי לא יוכל אדם לבא לידי רוחניות אם לא יהיה קודם גשמיות כמובן. ועל פי זה מתאמרא משמיה דהרה״ק המגיד מטריסק זללה״ה (הובא בילקוט מאורי אור לשבועות) על פלוגתת בית שמאי ובית הלל (חגיגה יב.) דבית שמאי אומרים שמים נבראו תחלה, ובית הלל אומרים ארץ נבראת תחלה. הכוונה דבית שמאי ס״ל שבתחלה צריך האדם לבקש על רוחניות, ואחר כך יתפלל על הארץ היינו גשמיות, ובית הלל ס״ל ארץ נבראת תחלה, שצריך האדם לבקש מתחלה על גשמיות וממילא יבא על ידי זה גם לרוחניות, כי על ידי גשמיות יכולים לבא לידי רוחניות.

ובזה ביאר מרן רבינו שליט״א מקראי קודש בפר׳ תולדות, שברך יצחק אבינו את יעקב אבינו ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ, כפשוטו שיזכה לשפע רב ופרנסה בריוח, וכמדרשו מטל השמים זו מקרא ומשמני הארץ זו משנה, ודרשו עוד במדרש ויתן ויחזור ויתן, רמז לשני סוגי ברכות, על עניני גשמי ועל עניני רוחני, אך איני יודע איזה מהם קודמת, ולזה כשהסכים יצחק בלבו לברכו הקדים ואמר כמכריע, ראה ריח בני כריח שד״ה אשר ברכו הוי״ה, רמז על שיטת בית הלל דארץ נבראת תחלה, ובאופן זה קאי הברכות ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ כפשוטו בברכה בגשמיות, שקודם יזכו בני ישראל לשפע גדול בהרחבת הדעת ויהיה השפעות טובות בכל עניני גשמי. והנה צרכי עמך ישראל מרובים, וזקוקים לפרנסה ושפע טובה, ויתן ויחזור ויתן, שאח״כ יהיה השפעה ברוחניות, מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, ואם לא יהיה לבני ישראל דאגת הפרנסה, יהיה להם דעת צלולה לעסוק במקרא משנה גמרא ובאגדה, ויצחק אבינו כבש דרך זה ויצחק אבינו כבש דרך זה לבניו אחריו והכריע שמתחלה ישפיע הקב״ה עניני גשמי ואח״כ עניני רוחני, וברכה זו ברך יצחק אבינו את בניו עד סוף כל הדורות, ואל הברכות הללו עיני בני ישראל צופיות, שיפתח ה׳ את אוצרו הטוב, שלא יצטרכו להתייגע כל כך על הפרנסה.

ועל פי זה ביאר מרן רבינו שליט״א הפייטן, צמאה נפשי אל הוי״ה היינו שם הוי״ה ביושר שהאותיות י״ה הן תחילה, ולכן ימלא שובע אסמי, להשפיע לי צרכי גשמיות תחילה, אל ההרים אשא עיני, אל תקרי ההרים אלא ההורים, מה שאמר יצחק אבינו כריח שדה אשר ברכו הוי״ה, כהלל ולא כשמאי, שבזה הכריע יצחק אבינו כבית הלל דארץ נבראת תחילה״. עכתדה״ק.

ווען דער טשערקאסער האט חתונה געהאט האט נאך דער תניא געלעבט, און ער האט נאך געגעסן קאסט ביים תניא.

דער תניא האט דאך געזאגט תורה באריכות אויף זיין דרך, אין טשערנאבל האט מען דאך נישט געזאגט אזוי, עס איז געווען א גרויסע רייבעריי דערווען,[5] האט איינער געפרעגט דעם טשערקאסער ׳ווי אזוי זיצסטו ביים טיש ביים תניא, וואס זאגט דער פאטער דערצו?׳, האט דער טשערקאסער געזאגט ׳איך הער נישט׳. דער פאטער האט אים געזאגט אז ער זאל נישט הערן די תורה פון חב״ד מילא הערט ער נישט, ער זיצט דארט אבער ער הערט נישט.[6]

*

דער טשערקאסער זיידע ז״ל (הרה״ק רבי יעקב ישראל זצ״ל הי׳ אבי אמו של הרה״ק רבי מאטעלע מהארנאסטייפלא, חותנו של הרה״ק רבי שלום אליעזר מראצפערט) האט קודם

---

5 עיי׳ בס׳ ילקוט מאורי אור (עמ׳ רצ״ט) שמביא מכתב קוד ש מהרה״ק רבי אהרן מטשערנאביל זי״ע שכתב אל חסידיו מיד אחר שקיבל עליו למלא מקום אביו הק׳ המגיד מטשערנאביל, אשר בו הוא מרמז שדרכי אביו הק׳ היו נגד שיטת תורת חב״ד, ויש אומרים שבכך הוא גם התנגד לשיטת אחיו הק׳ מטשערקאס שאמר ד״ת על דרך חב״ד.

וכה כתוב לאמור: ״אלקים יחנכם בניי ידידיי, כבר מרגלא בפומא לאמור טוב לגבר שיחנך דרכו בפשטיות התורה להגות בה יומם וליל, ולשמרה כסדר השו״ע אחת לאחת, וחלילה להם לדחוק את השעה לעלות במעלות, כי אולי יפסוק דרגא מתותייהו חלילה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, הסו בניי הסו במופלא מכם אל תדרשו, עד יתנוססו אבני נזר על אדמתו ובניי ביני יסמוך דברי לבכם, כי בן הייתי לאבי ויורני לאמר כדבר אשר אני הוריתיכם היום.

ואם יאמר האומר בהפקירא ניחא ליה, וימעט חמידא דאורייתא לרדוף כל היום להשיג אהבת ה׳ ויראתו ית״ש, אל תאמין בו שטה מעליו ועבור כי לא מחכמה שאל זאת...

והעיקר אמונה כי מאז בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, יסוד ושורש העבודה להאמין בה׳ ובמשה עבדו, אשר אתפשטותא בכל דור ובכל צדיק, ויפתח בדורו וכו׳, אשר מבלעדי צדיק ונושע, לו חיה יחיה אלף שנים לא ידבק בידו מאומה, אשרי מי שבא למדת חסידות ותלמודו בידו, הלא במעט קט יכול להשיג אהבת ה׳ ויראתו ע״י פעולת צדיק״... עיי״ש עוד.

6 אצל חסידי חב״ד מסופר בשבת הראשונה לנישואין כאשר השמיע בעל התניא תורה על שולחנו כדרכו תמיד מדי שבת בשבתו, הבחין שמקומו של רבי יעקב ישראל נעדר ליד השולחן, שלח לקרוא לו הושיבו לידו, ואמר לו ״רצוני שתשמע לאמירת תורתי״, אחרי שגמר שאלו אם הבין את מאמרו, השיב רבי יעקב ישראל שלא שמע, שאלו התניא שוב ״והלא ישבת כאן בשעת אמירתי וכיצד לא שמעת״, והשיב, ״לא קבלתי רשות מאבי לשמוע מאמר חב״ד, וכל דבר אשר אין לי עליו רשות מאת אבא איני שומע״.

תשובתו של האברך הצעיר מצאה חן בעיני האדמו״ר הזקן, והוא הפציר בו ליטול רשות מאת אביו לשמוע מאמרי חב״ד, נטל רבי יעקב ישראל רשות מאביו ומאז היה מקשיב למאמרי חסידות חב״ד.

ויש לציין שאך רק שנתיים זכה הרה״ק מטשערקאס להימצא במחיצתו של הבעל התניא, כי בשנת תקע״ג נפטר הבעל התניא בהיותו גולה ונודד ממקום מושבו מחמת המלחמה עם נאפאליאן עם רוסיה, אבל לא זכה לשוב לעירו, כי בדרך חזרה נסתלק, והובא לקבורה בעיר האדיטש.

געוואוינט אין הארנאסטייפלא, דאס איז נישט ווייט פון טשערנאבל, הערשט שפעטער האט ער זיך אוועקגעצויגן קיין טשערקאס, דאס איז זייער ווייט פון יענע געגנט.

מיר איז שוין אויסגעקומען צו זיין אין הארנאסטייפל, אין טשערקאס בין איך נאכנישט געווען, ס׳איז זייער ווייט פון דארט, ערגעץ העכער קיעוו. אוקריינא איז זייער א גרויסע מדינה.

די בני העיר האבן געהאט טענות צו אים פארוואס ער פארט אוועק פון הארנאסטייפל, האט ער זיי געזאגט אז זיין אייניקל וועט נאך צוריק קומען, שפעטער איז טאקע דער אייניקל רבי מאטעלע צוריק געקומען.

דער טאטע ז״ל האט דערצילט אז רבי מאטעלע האט געוואוינט אין הארנאסטייפל און זיין זיידע האט געוואוינט אין טשערקאס, אמאל האט ר׳ מאטעלע באקומען א שליחות אז דער זיידע רופט איהם, איז ער געפארן קיין טשערקאס אויף שבת. ער איז דארט געבליבן עטליכע טעג נאך שבת ווען ער האט שוין געוואלט אהיימפארן איז ער צוגענאנגען צום זיידן זיך געזעגענען, און ער האט אים געפרעגט אויף די סיבה פארוואס ער האט אים גערופן.

זאגט אים דער זיידע ״רוף אריין די באבע״, וועז די באבע איז אריינגעקומען זאגט אים דער טשערקאסער ״כ׳האב א דין תורה מיט די רביצין, כ׳וויל אז די זאלסט פסק׳ענען די דין תורה״.

ער קוקט אזוי אן וואס איז דאס ענין? זאגט אים דער זיידע אז זיי זענען שוין ביידע אויף די עלטערע יארן, און ס׳דערנענטערט זיך דער זמן וואס מ׳דארף זיך געזעגענען פון דעם עולם, האבן זיי א סכסוך ווער זאל פריער גיין פון די וועלט.

דער טשערקאסער האט געזאגט אז ער וויל פריער גיין פון די וועלט, ווייל אויב וועט די רביצין גיין פריער וועט ער דארפן זיצן שבעה נאך איר, האלטן שלשים, דאס וועט אים זייער שווער זיין, דאס וועט שטערן זיין עבודה, דאס איז נישט פאר איהם, וועגן דעם וויל ער גיין פריער.

דערנאך האט די באבע געזומען דאס וואלט, און זי האט געזאגט אז ס׳קען נישט זיין אז ער וועט פריער אוועקגיין פון די וועלט, און זי וועט נישט קענען הערן איר מאנ׳ס קידוש... זי קען נישט מסכים זיין אויף אזא זאך, ממילא מוז זי פריער גיין פון די וועלט.

זי, די באבע האט געדעדט זייער הארציג, און אירע טענות האבן אים צוגעטרעטן - קודם האט ער נישט געוואלט פסק׳ענען, ער האט געזאגט אז ביידע וועלן דערלעבן משיח׳ן, אבער דער זיידע האט אים געהייסן זאגן זיין פסק - און ער האט געגעבן גערעכט פאר די באבע, און דער זיידע האט אנגענומען דעם פסק. אזוי איז טאקע געווען זי איז קודם אוועק, און א קורצע צייט שפעטער איז ער נפטר געווארן.[7]

---

7 הרבנית הצדיקת דבורה לאה בת הרה״ק ר׳ דוב בער מליבאוויטש בנו של הרה״ק בעל התניא, נפטרה ביום ער״ח סיון תרל״ו, והרה״ק מטשערקאס נסתלק ביום שב״ק י״ג אלול תרל״ו, והספידו הרה״ק מהארנאסטייפלא בהספד מר, ביחד עם ההספד על פטירת חותנו הרה״ק בעל דברי חיים מצאנז בימי הסליחות.